

Особливості цінової «стандартизації» в умовах глобалізації торговельної діяльності

Викладені особливості ціноутворення, пов'язані з новими Правилами Міжнародної торгової палати щодо використання комерційних термінів – Incoterms–2010, та обґрунтована значимість їх застосування в Україні в умовах інтеграції у світове економічне середовище.

Ключові слова: ціноутворення, торговельні терміни, Інкотермс, міжнародні правила, умови поставок, зовнішня та внутрішня торгівля.

Изложены особенности ценообразования, обусловленные новыми Правилами Международной торговой палаты относительно использования коммерческой терминологии – Incoterms–2010, обоснована значимость их применения в Украине в условиях интеграции в мировую экономическую среду.

Ключевые слова: ценообразование, торговые понятия, Инкотермс, международные правила, условия поставок, внешняя и внутренняя торговля.

The singularities of pricing associated with the new rules of the International Chamber of Commerce for the use of commercial terms – Incoterms–2010, and proved the importance of their use in Ukraine in terms of integration into the global economic environment.

Keywords: pricing, trading terms, Incoterms, international rules, conditions of supply, foreign and domestic trade.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у світове економічне середовище важливе значення має максимальна гармонізація підходів та методів ціноутворення на товари, що є об'єктом зовнішньоекономічних операцій країни – експортуються чи імпортуються (обов'язкова вимога), а також на внутрішньому ринку (як фактор активної та успішної торговельної діяльності, привабливості для залучення іноземного капіталу).

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми ціноутворення досліджуються вченими–економістами постійно, зважаючи на значимість ціни як категорії, як виразу вартості товару, як акумулюючого та акумулятивного фактора для визначення доходності виробництва, розподілу інвестиційного капіталу, рівня життя суспільства і кожного його члена. Значний внесок на сучасному етапі розвитку теорії і практики процесу формування цін внесли М.М. Артус, Д.Д. Кондрашев, Ю.Г. Тормоса, Л.О. Шкварчук, О.М. Шпичак та ін.

Мета статті – висвітлити деякі практичні питання сьогодення процесу ціноутворення, а саме викласти особливості

Правил Міжнародної торговельної палати щодо використання термінів для внутрішньої та зовнішньої торгівлі, які є чинними – почали застосовуватися у світі з 1 січня 2011 року (редакції 2010 року), та оцінити значимість їх застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним з ключових елементів договору купівлі–продажу, таким, що істотно впливає на логістичні витрати, пов'язані з транспортуванням, та відповідно на ціну, є зобов'язання з постачання–приймання товару – базисні умови поставки.

Облік умов поставки важливий для визначення ціни товару, оскільки витрати на доставку товару можуть досягати 50% від вартості товару, а у разі доставки авіатранспортом можуть і перевищувати його ціну.

При зовнішньоекономічних угодах вагому частину вартості товару становлять митні витрати, які покриваються тією або іншою стороною (покупцем або продавцем) залежно від умов поставки.

Торгова практика та її термінологія в різних країнах можуть значно відрізнятися. Різноманітність тлумачень торговельних термінів може призвести до непорозумінь, розбіжностей і звернень до судів, втрати часу і коштів, тому імпортери та експортери стикаються з багатьма ускладненнями. З метою усунення головних причин подібних труднощів Міжнародна торгова палата ще в 1936 році видала Словник з тлумаченням торгових термінів, насамперед для опису базисних умов поставки, відомий під назвою Incoterms (International Commercial Terms) (Інкотермс). Пізніше у словник неодноразово вносилися зміни та доповнення, що підкріплюють мінливу торговельну практику в міжнародній торгівлі. Останнє десятиріччя (2010 рік включно) діяла редакція Incoterms–2000 [1]. Наразі чинним є Incoterms–2010.

Інкотермс традиційно використовується в договорах міжнародної купівлі–продажу, коли товар перетинає кордон. Використання правил Інкотермс є обов'язковою умовою для ціноутворення при укладанні біржових угод. Вказані правила мають суттєве значення і як засіб ідентифікації понятійного апарату та розмірного визначення умов та цін поставок товару при моніторингу, обліку та формуванні звітності про комерційну діяльність, як на державному рівні (зокрема, державними органами статистики), так і учасниками ринку (біржами, продавцями, постачальниками, покупцями та іншими операторами ринку).

У різних частинах світу створення торгових спілок, як, наприклад, Європейський Союз, зробили менш важливим ви-

димий контроль над товарами при проходженні їх через кордон відповідних сторін. Тому в правилах Інкотермс–2010 вказується, що ці правила можуть бути використані як у договорах міжнародної купівлі–продажу товарів, так і у внутрішньонаціональних договорах купівлі–продажу. В результаті правила Інкотермс–2010 у ряді пунктів чітко підкреслюють, що обов'язок по здійсненню експортно–імпорتنих формальностей є тільки тоді, коли це доречно. Дві обставини переконали Міжнародну торгову палату – Всесвітню організацію бізнесу (ICC) у своєчасності руху в цьому напрямі. По–перше, комерсанти широко використовують правила Інкотермс у внутрішньонаціональних договорах купівлі–продажу. По–друге, в ряді країн є зростаюче бажання використовувати у внутрішній торгівлі Інкотермс замість раніше закріплених у торгових кодексах термінів відвантаження та поставки [2].

Incoterms–2010 набрав чинності з 1 січня 2011 року. Нове видання відображає в собі торговельну практику останнього десятиліття і містить ряд нововведень. Перш за все слід відмітити, що кількість термінів скорочено з 13 до 11, запроваджено два нові: DAT (поставка на терміналі) і DAP (поставка в пункті), які замінюють терміни DDU (поставка без сплати мита), DAF (поставка на кордоні), DEQ (поставка з причалу), DES (поставка з судна) [3].

Правила Incoterms–2010 включають дві групи термінів:

- терміни, що використовуються при перевезенні будь–якими видами транспорту (EXW Ex Works – франко завод, FCA Free Carrier – франко перевізник, CPT Carriage Paid to – перевезення оплачено до, CIP Carriage and Insurance Paid to – перевезення і страхування оплачені до, DAT Delivered at Terminal – постачання на терміналі, DAP Delivered at Place – поставка в місці призначення, DDP Delivered Duty Paid – поставка з оплатою мита;

- терміни, використовувані при морському і внутрішньому водному перевезенні (FAS Free Alongside Ship – вільно вздовж борту судна, FOB Free on Board – вільно на борту, CFR Cost and Freight – вартість і фрахт, CIF Cost Insurance and Freight – вартість, страхування і фрахт).

Перша група включає сім термінів, які можуть бути використані незалежно від обраного способу перевезення і незалежно від того, використовується один або декілька видів транспорту. Вони можуть бути використані, навіть якщо морське перевезення взагалі відсутнє. Разом із тим важливо пам'ятати, що ці терміни можуть бути застосовані, коли частково при перевезенні використовується судно.

У другій групі термінів Інкотермс–2010 обидва – пункт поставки і місце, до якого товар перевозиться покупцем, є портами, і тому ці терміни іменуються як «морські та внутрішні водні правила». В трьох останніх термінах опущено будь–яку згадку поручнів судна (the ship's rail) як пункту поставки, оскільки товар вважається поставленим, коли він перебуває «на борту» судна. Це більш точно відображає сучасну комерційну реальність. В Інкотермс–2010 враховано вимоги сучасного контейнерного транспорту.

Обов'язки продавця і покупця в Інкотермс–2010 представлені в дзеркальному відображенні, у колонці А містяться обов'язки продавця, а у колонці Б – обов'язки покупця. Дані обов'язки можуть виконуватися безпосередньо продавцем чи покупцем або відповідно до умов договору такими посередниками, як перевізники, експедитори чи інші особи.

Детальне керівництво до кожного терміна дозволяє точно вибрати коректний термін для торгового контракту. Перед кожним терміном Інкотермс–2010 міститься пояснення. Вони виділяють основні моменти по кожному терміну Інкотермс, наприклад: коли їх слід застосовувати, коли переходить ризик, яким чином розподіляються витрати між продавцем і покупцем. Ці пояснення не є частиною діючих правил Інкотермс–2010, їхньою метою є допомога користувачеві в правильному виборі відповідного міжнародного торгового терміна для конкретної угоди.

EXW покладає на продавця мінімальні обов'язки (рівноцінно поняттю «самовивіз»), термін DDP припускає максимальні обов'язки продавця.

Обраний термін Інкотермс може успішно працювати, тільки якщо сторони визначили якомога точніше пункт або порт. Згідно з термінами EXW, FCA, DAT, DAP, DDP, FAS, FOB вказаний пункт представляє місце, де здійснюється поставка, і перехід ризику на покупця. Згідно з термінами CPT, CIP, CFR, CIF зазначений пункт відрізняється від місця поставки: він означає місце призначення, до якого оплачується перевезення. Щоб уникнути сумнівів або суперечок, доречно детальніше визначати точки призначення у вказаному пункті чи місці.

Згідно з термінами CPT, CIP, CFR, CIF, DAT, DAP і DDP продавець зобов'язаний здійснити всі необхідні заходи для забезпечення перевезення товару до погодженого пункту призначення.

Коли сума оплати фрахту в договорі не виділяється продавцем, це означає, по суті, що він оплачується покупцем, оскільки витрати по фрахту зазвичай включаються продавцем у загальну ціну товару.

Витрати з перевезення іноді включають витрати по обробці та переміщенню товару в порту або на контейнерному терміналі, і перевізник або оператор терміналу можуть покласти оплату цих витрат на покупця, який отримує товар. За таких обставин покупець зацікавлений в уникненні подвійної оплати однієї і тієї ж послуги – один раз продавцеві у вигляді частини загальної ціни товару і другий раз – окремо перевізнику або оператору терміналу. Інкотермс–2010 вдалося уникнути цього шляхом чіткого розподілу таких витрат у статтях А6/Б6 відповідних термінів.

У торгівлі сировинними товарами, на відміну від торгівлі готовими виробами, вантаж часто кілька разів послідовно продається в період перевезення. Якщо це має місце, продавець у середині ланцюжка «не здійснює відвантаження» товару, оскільки товар уже відвантажено першим продавцем у цьому ланцюжку. Тому продавець у середині ланцюжка виконує свої обов'язки щодо покупця, здійснюючи не від–

вантаження товару, а надання відвантаженого товару. З метою уточнення у відповідні терміни Інкотермс–2010 включений обов'язок з «надання відвантаженого товару» як альтернатива обов'язку з відвантаження товару.

Також у документі більш детально прописані вимоги щодо безпечності вантажів. Це зумовлено зростанням турботи про безпеку руху товару шляхом перевірки, чи не становить товар загрози життю людей або їх майну з причин, не пов'язаних з його природними властивостями. Тому в статтях А2/Б2 і А10/Б10 термінів Інкотермс–2010 між продавцем і покупцем розподілені обов'язки щодо здійснення або надання сприяння у виконанні формальностей, пов'язаних з контролем безпеки.

В Інкотермс–2010 інформація, що стосується обов'язків по страхуванню, поміщена в статті А3/Б3, де йдеться про договори перевезення та страхування. Ці положення були переміщені зі статей А10/Б10 Інкотермс–2000, що мали загальний характер. Формулювання статей А3/Б3 про страхування також доповнені з метою уточнення обов'язків сторін у цьому відношенні.

Таким чином, правила Інкотермс стосуються безпосередньо (апріорі виключно) договору купівлі–продажу, який у «цивілізованому» (розвинутому) ринковому середовищі укладається на організованому ринку – біржовому, що однак не є автоматичним, а потребує письмового зазначення в самому договорі купівлі–продажу інкорпорування (посилання на) чинної версії Інкотермс. Проте його визначення може розповсюджуватися і на пов'язані з договором купівлі–продажу договірні документи – договір перевезення, страхування, фінансування, якщо такі необхідні для виконання перш за все міжнародної торгової угоди.

Разом із тим слід відмітити, що Інкотермс не є вичерпними засадами для остаточного розрахунку ціни за товар, рівно як і порядку поставки та її оплати. Значна частина проблем щодо здійснення, купівлі–продажу товару, в тому числі і фінансових, Правилами не розглядається і потребує уточнення через низку інших умов договору купівлі–продажу або шляхом укладення додаткових договорів чи то на вимогу чинного законодавства країн, чий національний кордон має перетнути товар, чи за бажанням сторін – конкретних учасників угоди.

В Україні використання Інкотермс – це не діловий звичай, а регламентовані законом правила. В даний час, відповідно до Указу Президента України «Про застосування міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів» від 4 жовтня 1994 року №567/94, обов'язкова до застосування редак-

ція 2000 року. Застосування нових правил Інкотермс–2010 у чинному національному законодавстві поки не врегульовано, а офіційний їх переклад на українську мову відсутній. Хоча взагалі застосування міжнародних правил тлумачення торговельних термінів в Україні передбачено п. 4 статті 265 Господарського кодексу України, п. 2.19 статті 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», статтю 8 Закону України «Про транспортно–експедиторську діяльність», ст. 9 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», ст. 14 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні».

Разом із тим практичне застосування Інкотермс–2010 в Україні (навіть на біржовому ринку) не знайшло належного поширення. Головною причиною такого «відставання» є недостатня інформованість суб'єктів торговельної діяльності з сутністю нововведення – Міжнародна торговельна палата, яка володіє авторським правом власності на Правила Інкотермс, не давала згоди на публікацію Інкотермс–2010 у офіційному виданні нормативних актів України – газеті «Урядовий кур'єр» [2], що створює формальні ускладнення для просування українських товарів на світові ринки.

Висновки

1. Основна передумова появи чергової нової редакції Інкотермс – редакція 2010 року полягає в потребі адаптації правил використання термінів, пов'язаних з купівлею–продажем товарів, зокрема в значній мірі визначаючих порядок, а отже розмір цінних параметрів на ринку товару, до сучасної комерційної практики. Змінена кількість базисних умов поставок та їх зміст.

2. Для поширення застосування Інкотермс–2010 в Україні необхідно вжити починаючи з державного рівня заходів для оприлюднення та популяризації видання, підвищення рівня обізнаності зацікавлених українських суб'єктів торгових операцій, що в підсумку дозволить їм активізувати свою міжнародну діяльність.

Список використаних джерел

1. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку. Саблук П.Т., Шличак О.М., Шевченко Г.О. та ін. – К.: ІАЕ, 1997. – 428 с.
2. Інкотермс. Редакції 2000/2010. – К.: «Видавничий дім «Сварог». – 2012. – 113 с.
3. www.pact.com.ua/incoterms.html